

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA'LIM,
FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI MADANIYAT VAZIRLIGI
O'ZBEKISTON DAVLAT XOREOGRAFIYA AKADEMIYASI

“TASDIQLAYMAN”

O'zbekiston davlat xoreografiya akademiyasi
Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha
prorektori N. Kasimov

San'atshunoslik fanlari bo'yicha
17.00.09 - "Xoreografiya san'ati" ixtisosligining

MUTAXASSISLIK

fanidan kirish imtihonini topshirish uchun

D A S T U R

Toshkent - 2025

Dasturni tuzuvchilar:

P.Tashkenbayev

“San’at nazariyasi va tarixi” kafedrası dotsenti,
san’atshunoslik fanlari nomzodi

SH. Xudoynazarova

Bo‘lim boshlig‘i, pedagogika fanlari bo‘yicha (PhD)

KIRISH

Dastur 17.00.09 - **“Xoreografiya san’ati”** ixtisosligi asosida ishlab chiqilgan.

Dasturga xronologik, tarixiy, nazariy mavzular bilan bir qatorda, ko‘proq muammolar tamoyiliga yo‘naltirilgan savollar kiritilgan.

Shu maqsadda, ustuvor fikr sifatida deyarli barcha savollar - o‘zbek raqs merosi, XX asr O‘zbekiston xoreografiyasi - jahon xoreografiyasi madaniyatining tarkibiy bir qismi ekanligi uqtirib boriladi. Unda XX asr jahon baletshunosligi rivojiga oid ilmiy-tarixiy ma’lumotlar, masalalarning tahliliy kuzatuvlari va xulosalari asosiy o‘rin egallaydi. Bosqichma-bosqich xoreografiya san’atining tarixiy, nazariy, tanqidiy yo‘nalishlari alohida-alohida ko‘rib chiqiladi. Zero, xoreografiya ilmi yo‘nalishida tadqiqotlar olib borish uchun bir qator bilim va ko‘nikmalarga ega bo‘lish zarur.

O‘zbek mumtoz raqs san’atining manbashunosligi, meros, ijodiyot, ijrochilik, ta’lim mezonlarini o‘tmish va zamonaviylik kesimida tadqiq etish. O‘zbek raqs folklori va uning milliy an’analari, qadriyatlari, janr va namunalarini o‘rganish va rivojlantirish, zamonaviy xoreografiya ijodiyotiga ta’sirini tahlil etish. Jahon xalqlari mumtoz raqs madaniyati va balet san’atini o‘tmish va zamonaviylik kesimida o‘rganish, xoreografik tafakkur, an’ana, ijod va ijrochilik masalalarini alohida va qiyosiy o‘rganish. Xoreografik ta’lim masalalari: uzluksiz ta’lim tizimi va muammolari; tarixiy, nazariy va amaliy jarayonlarning qamrovi va rivojlantirish mezonlari, yangi pedagogik texnologiyalarni joriy etish; ta’lim tizimini umumbashariy andozalarga mosligi va o‘ziga xosligi.

Baletmeysterlik ijodiyoti: jahon xoreograflari va baletmeysterlari ijodiyoti, o‘zbek baletmeysterlik maktablari va namoyandalari, xoreografiya san’atining tarixiy, nazariy va amaliy mezonlarini o‘rganish. Mustaqillik davri O‘zbekiston

balet va raqs san'ati: rivojlanish mezonlari, madaniyatlar ta'siri, yangi avlod tarbiyasi va ularning ustuvor yo'nalishlari, jahon xalqlari raqs san'atidagi yangi jarayonlarni tahlil eta olish shular jumlasidandir.

I. Xoreografiya nazariyasi

Xoreografik matn. "Xoreografik til", "raqs tili", "xoreografik leksika" tushunchalari. Raqs kompozitsiyasida xoreografik tilning o'imi. Raqs tili - xoreografiya san'atining ifoda vositasi. Xoreografik teksti va harakat rivojlanishining dramaturgik qonun-qoidalari. Xalq raqsi. Mumtoz raqs. Bal xoreografiyasi. Xoreografiyadagi zamonaviy yo'nalishlar.

Raqs atamalarining vujudga kelishining tarixiy sharoitlari. Klassik raqsdagi asosiy harakatlar va holatlarning fransuz tilidagi atamalari. Raqs terminologiyasining rivojlanishi balet san'atining taraqqiyoti bilan bog'liqligi.

Balet haqidagi fanning vujudga kelishining tarixi shart-sharoitlari. Baletning alohida san'at turi sifatida shakllanishi va va ijtimoiy fikrni o'ziga jalb etishi. Balet spektakli va uning kompozitsion yaxlitligi - ilmiy tadqiqot predmeti va obykti sifatida.

Balet dramaturgiyasi. Baletmeyster - yaratuvchi. Baletmeyster - sahnalashtiruvchi. Balet spektaklini yaratish prinsiplari. Raqsning tarkibiy qismlari: kirish, tugun, voqealar rivoji, avj va yechim. Prolog va epilog. Ekspozitsiya va prolog orasidagi farq. Final, koda, raqs yakuni. Raqs qismlarining bog'liqligining prinsiplari. Raqs kompozitsiyasining butunligi.

Dramaturgiya qonuniyatlari. "Drama" va dramaturgiya atamalari. Platon va Aristotel. Yunon dramasi. Rim dramasi. J.Noverr va dramaturgi. J.Noverrning "Письма о танце и балетах" risolasi. Raqs san'ati - haqiqat aksining badiiy shakli.

Xoreografiya san'atining hayot bilan bog'liqligi. Adabiyot, musiqa va xoreografiya dramaturgiyasining uzviy bog'liqligi. Raqs asarlarini qurish bosqichida asosiy qonunlari. Raqsning badiiy ifoda vositalari. Xoreografik asarlar yaratish uchun asosiy bosqich. Raqs rejasi.

Baletmeyster - xoreografiya asarlari muallifi. Baletmeyster va ssenariy. Spektakl komponentlari bilan baletmeyster ishi. Raqs nomerlari va dastur yaratish. Balet shakllari, sahna, kartina, akt va spektakllar yaratish. Balet rejissurasining umumiy va maxsus qonunlari. Xoreografiya asarlarini yaratish "kalit"i. Xoreodramaturgiya shakli va mazmuni. Hikoyaviy (syujet) baletda xoreografiya dramaturgiyasi va musiqaning uzviy bog'liqligi. Rejissyor spektakl muallifi sifatida. Rejissyor sahnabop matn tuzuvchisi sifatida. Rejalashtirish. Repetitsiya ishlari bosqichlari.

Raqs dramaturgiya asoslari. Xoreografik asarni yaratish yoki tahlil qilishning beshta asosiy qonuni. Dramaturg, xoreograf, kompozitor, rassomning sahna asarini vujudga kelishidagi o'rni.

Dastur, ssenariy, libretto. Syujetli va syujetsiz raqs. Raqs mazmunining adabiy asosi. Raqs tavsifi. Raqs tarkibining (kompozitsiya) ssenariy rejasi. Turli xil janrdagi mazmunli va mazmunsiz kompozitsion yechimlarining xususiyati. Syujetga hikoyaning (fabula) ta'siri. Ichki va tashqi syujet. Konflikt va kolliziya raqs bog'lovchisi sifatida. Vaqt va makon syujet tarkibining shartli qismi.

Xoreografiya san'ati turlari, shakl va janrlari. Xoreografiya san'atida shakllarning rang-barangligi. Solo, Duet, Trio Kvartet, Divertisment, Bir aktli balet. Butunmetrajli - uch aktli Xalq sahna raqsi janrlari: Xorovod, Pereplyas, Kadril (Rossiya). Bolero, Passadobl, Xota, Segidilya (Ispaniya) va ularning xususiyatlari.

Baletmeyster va kompozitor. Baletda musiqiy dramaturgiya. Dastur va kompozitor. Kompozitsiya va kompozitor. Reja-dastur. Musiqa va raqs. Raqs va baletda musiqa ahamiyati. Musiqiy xoreografik asarlar mazmuni. Kompozitsiyani musiqa bilan bog'liqligi, uning strukturasi, obrazlar sistemasi, ohangdorlik tizimlari. Xoreografiya tarkibda turli musiqiy shakllari. Musiqa va xoreografik dramaning asosiy tamoyillari. Musiqiy jumlaning ohangdor (ritmik) va badiiy qurilishi, uning dinamik makoni. Musiqiy asarlar qismi ustida ishlash. Ssenariy rejasiga musiqiy materiallar tanlash metodikasi.

Raqs chizmasi. Kesma (vertikal va gorizontal chiziqlar), aylanalar va yarim aylanalar, geometrik; to'rtburchak, uchburchak, diagonal, doira, ellips, ornamental; ilonizi, zigzag, o'ramalar, sharflar, lenta, ro'mollar, gullar yordamidagi chizmalar. Oddiy raqs chizmasi, Murakkab raqs chizmasi, simmetriya, asimmetriya, bir planli, ko'p planli, statik, dinamik.

Xoreografik tasvirlar bilan o'ylash qobiliyati baletmeysterni drama yoki opera rejissyoridan farqlanishi. Baletmeyster xoreografiya dramaturgiyasini, butun baletning plastik qismini ishlab chiqishda namoyon etishi, shuning uchun rejissyor singari u mutafakkir, faylasuf, psixolog, o'qituvchi bo'lishi kerakligi.

II. Xoreografiya tarixi va balet tanqidchiligi

Ibtidoiy davr insoniyat shakllanish davrida raqs san'ati. Qadimgi raqs, eng qadimgi san'at shakllaridan biri. Boshlang'ich va joriy tushunchani "raqs" va "balet" belgilaydi. Ibtidoiy jamiyatda raqs. Xalq raqsi - balet san'atining rivojlanish asosi. Ibtidoiy jamoa tuzumi davrida raqs san'ati. Tarixiy va etnografik kuzatuvlar.

Qadimgi Gretsiya va Rim raqs san'ati. Antik davr raqs san'ati. Raqs klassifikatsiyasi. Harbiy raqslar va ularning davlat hayotidagi o'rni. Raqsning ilohiyligi.

Go'zallik. Marosim o'yinlari. Hayotiy va maishiy shart - sharoitlarning raqs san'ati xarakteriga ta'siri. Antik davr raqs san'ati turlari.

Uyg'onish davrining umumiy xususiyati. Madaniy va ijodiy hayotda eng muhim hodisa. Yangi madaniy markazning paydo bo'lishi. XIV-XV asrlarda Yevropa mamlakatlarining tashkil topishi. Qirol Lyudovik XIV ning balet san'ati shakllanishiga qo'shgan hissasi. Italiya va Fransiya - G'arbiy Yevropa yetakchi madaniyat markazlari.

Fransuz balet teatri XIII-XIV asrda. Baletning Fransiya paydo bo'lishi. J.Noverr - Jan Doberval baletlarining faol yetakchisi.

Italiya balet teatri XVIII-XIX asrda Italiya balet teatri. Italiya - Yevropa baletining diyori. Saroy bayram raqslari. K.Blazis - nazariyotchi va pedagog.

Rossiyada baletning yuzaga kelishi. Ilk balet tomoshasini sahnalashtiruvchilari va ijrochilari. Ilk rus baleti mavzusi. Ilk rus balet maktabi tashkiloti. Birinchi ochiq teatr. XVII asrda G'arbiy Yevropa teatr madaniyatining Rossiyaga kirib kelishi. Pyotr I va uning islohotlarini Rossiya musiqali teatri taqdiriga ta'siri. Birinchi ijtimoiy, ommabop teatrning Moskvada ochilishi (1702). Rossiyada 1718-yilda ijtimoiy ballar boshlanish haqidagi kengash qarori. Ijtimoiy hayotda raqsning o'rni. Tantanali-saroy va ko'ngilochar raqslar mazmuni.

I.I.Valberx - birinchi rus baletmeysteri, raqqos, pedagog, xoreografiya reformatori J.Noverrning izdoshi. Birinchi mifologik janrdagi balet -"Orfey" (1795) yaratuvchisi. Melodramaning baletga ta'siri. Baletlari: "Yangi Verter" (1799), "Yangi qahramon, yoki Ayol-kazak" (1810), "Vatanga muhabbat" (1812), "Ромео ва Джулетта", "Орфей ва Эвридика" (1808), "Пол ва Виргиния"(1810), "Klara, yoki ezgulikka murojaat" (1806), "Raul Ko'k soqol yoki qiziquvchanlik xavfi" (1807) va boshqalar. Sharl Lui Didlo (1767-1837) - klassik raqs yo'nalishining yetakchi ustasi, fransuz artisti, baletmeyster, pedagog. klassitsizmdan romantizmga o'tish. Didloning Rossiyadagi ijodi (1801-1811). Baletlari: "Zefir va Flora" (1808), "Amur va Psixeya" (1809), "Apollon va Dafna" (1802).

1920-yillar - ijod va tajribalar vaqti. Ijodiy guruhlar, ish shakllari, raqs turlari, stilistik tendensiya oqimi. Erkin plastika, sintez mashqlar, akrobatika, raqs, estrada janrlari myuzik-xoll va mumtoz raqs. A.Dunkanning Rossiyadagi faoliyati (1921-1924). 20-yillarda xoreografiya studiyasi - ijod markazi. Birinchi o'n yillikdagi yetakchi xoreograf-novatorlar: A.Gorskiy, K.Goleyzovskiy, F.Lopuxov. Birinchi o'n yillikdagi balet spektakllari. Xoreografiya san'atiga teatr, adabiyot, she'riyat, san'at, musiqa sohasining ta'siri.

Parijda "Rus mavsumi" (1909-1911) - Peterburg balet raqqoslarining islohot markazi. G'olibona muvaffaqiyat va rus balet san'atining xalqaro miqyosda tan olinishi. Mashhur ijrochilar: A.Pavlova (1881-1931), V.Nijinskiy (1890-1950), T.Karsavina (1885-1978) va boshqalar. M.Fokin tomonidan yakkaxon artistlar uchun sahnalashtirilgan: A.Pavlova uchun "O'layotgan oqqush" (K.Sen-Sans mus., (1905)), V.Nijinskiy uchun "Atirgulning ko'rishi" (K. M. Veber mus., (1911)). A.Pavlovaning yuksak ijrochilik mahorati. Mumtoz erkak raqs partiyalari islohotchisi V.Nijinskiy. Ijodiy faoliyatida zamonaviylikni aks ettirish.

1930-50-yillar Rossiya poytaxti yetakchi raqqosalari. Xoreografik sahnasida mumtoz, zamonaviy mavzular. XX asrda balet san'ati aktyorlik maktabini yaratish. M.Semenova, N.Dudinskaya, V.Chabukian, K.Sergeyevlar ijodiy faoliyatiga nazar. YE.Grigorovich (1927) - baletmeysterlar yangi avlod rahbari. Balet sahna estetikasini (syujet) yangilash. Birinchi bolalar studiyasi ijrosi, "Laylak bolasi" va "Yetti nafar aka-uka" baletlari (1948).

Rossiya teatrlar repertuarida xorijiy balet ustalari. Rossiyada D.Balanchin, D.Noymayer, D.Robbins, R.Peti, U.Forsayt baletlari. "Oqqush ko'li" (E.Григорович, В.Васильев), "Qarsildoq", "Yorqin buloq" (А.Ратманский), "Ромео ва Джулетта" (М.Лавровский), "Золушка" va boshqa baletlarining zamonaviy talqini. Yangi guruhlar paydo bo'lishi. Moskva davlat balet teatri (1986-yildan), rahbarlar N.Kasatkin va И.Васильев, "Xoreografik miniatyuralar" ansambli, bad. rah. A.Makarov

(L.Yakobson tomonidan 1969-yilda tashkil topgan), "Zamonaviy balet teatri", rah. B.Eyfman, teatr "Kreml baleti", rah. A.Petrov, "Imperiyaning rus baleti", rah. G.Taranda, "Rus baleti", rah. V.Gordeyev, Yevgeniya Panfilov raqs teatri, A.Sigalovanning mustaqil truppasi. So'ngi yillardagi klassik va zamonaviy repertuari.

XX asr boshlarida G'arb baletining holati. Rus balet teatrini chet el balet san'atining qayta tiklanishiga ta'siri. Yevropa balet jamoasi bilan an'anaviy mumtoz rus baleti jarayoni. Postmodern. Mixail Barishnikov - balet artisti. Ijodiy hayoti. Virtuozlik va kuch. Balet san'atini ommalashtirish. R. Nuriyev. Mariin teatri, Parijdagi ijodi. R.Nuriyev va M.Fonteyn – XX asrning ikkinchi yarmi buyuk ijodkorlari. R.Koen, I.Kilian, A.Preljokaj, Dj.Kranko, T.Shilling, D.Noymayer, U.Forsayt, R.Obadya, J.Russilyo, Y.Ekk, Dj.Makmillan va boshqalar ijodi haqida, yetakchi raqs ustalarining muammoli asarlari. Fransuz xoreografiyasida zamonaviy raqs. M.Bejar ijodi.

Balet tanqidchiligi. Antik davr mutafakkirlari asarlarida raqs poetikasini anglash. Qadimgi yunon va Rim teatrida raqsning o'rni. Lukianning "Raqs haqida" risolasi.

Uyg'onish davrida balet va sahna raqsi qoidalarini shakllanishi, terminologiyani ishlab chiqilishi va tizimlanishi.

Italiya va Fransiyada G.Ebreo, F.Karozo, T.Arbo, CH.Negri kabi bal raqslari bo'yicha xoreograflar va o'qituvchilar tomonidan darsliklar va raqs haqida risolalar yaratilishi. XV-XVI asrlar teatrlashtirilgan raqslarning shakllanish jarayoni avval Italiyada, so'ng Fransiyada va Yevropaning boshqa mamlakatlarida balet san'atining vujudga kelishiga sabab bo'lishi.

1581-yilda kompozitsion jihatdan shakllangan, mazmunli muzika, raqs, pantomima, so'z va ashula vositalari orqali ifodalangan "Qirolichaning hajviy baleti" nomli birinchi balet spektakli yaratilishi. 1661-yilda Parijda Lyudovik XIV tomonidan tashkil qilingan "Qirollik raqs akademiyasi" baletining professional san'atga aylanishida katta rol o'ynagani.

XVII asr oxiri - XVIII asr boshlaridagina bal va sahna raqsi nazariyasini ishlab chiqilgani tufayli bir guruh fransuz baletmeysterlari va raqs o'qituvchilari raqsni yozib olish tizimini shakllanganligi.

"Xoreografiya" atamasi dastlab R.Fyoye tomonidan "Xoreografiya, yohud raqs yozuvi san'ati" kitobida (1700) qo'llanilgani.

XVIII asrda balet estetikasi qonun-qoidalari va tamoyillari shakllanishi boshlanishi. Mashhur raqs ustasi, baletmeyster, balet islohotchisi, zamonaviy balet san'ati asoschisi Jan-Jorj Noverrning ijodiy faoliyati. Uning "Raqs va baletlar haqida xatlar" (1760) nomli kitobi. 1787-yilda S.Kompana tomonidan birinchi marotaba raqs san'ati tarixi, qoidalari va asoslarini qamrab olgan "Raqs lug'ati" nashrdan chiqishi.

Romantizm davri baleti nazariyasi. SH.Didloning o'z baletlariga yozgan muqaddimalarida, K.Ritornining "S.Vigano hayoti va xoreografik asarlariga izoh" nomli kitobida (1838), F.Kastil-Blaza tadqiqotlarida, tanqidchi T.Gyote maqolalarida, A.Burnonvil esdaliklarida romantizm davridagi balet estetikasi yoritilishi. K.Blazis birinchi bo'lib balet texnikasini tizimlashi, A.Sen-Leon balet notatsiyasini o'ziga xos tizimini ishlab chiqdi.

Rossiyadagi badiiy-nazariy tafakkur (xususan, balet tanqidchiligi) jahonning o'sha davrdagi badiiy-estetik g'oyalarini anglashi. Bujarayon XVIII asrning oxiri XIX asrning boshida boshlanganligi. 1779-yilda "Sankt-Peterburg darakchisi" gazetasida YE.Shtelinning "Rossiyada avvaldan 1768-yilgacha namoyish etilgan teatr tomoshalari haqida qisqacha ma'lumot" nomli maqola chop etilishi.

XIX asrning birinchi choragida, Rossiyada professional raqs maktabi shakllanishi dastlabki davrida, balet san'ati rus madaniyatining yetakchi namoyandalari, xususan, G.Derjavin, A.Pushkin, A.Griboyedov, D.Davidov kabilar e'tiborini o'ziga jalb etgani. P.Vyazemskiyning rus baleti tarixi uchun qimmatli bo'lgan taassurotlarida o'sha davrdagi raqs san'ati ustalari - SH.Didlo, A.Istomina, YE.Telesheva, T.Glushkovskayaning ijrochilik mahorati aks etganligi.

XX asr boshida Yevropa va Rossiyada nashr etiladigan gazeta va jurnallarda balet va raqs san'atining aks ettirilishi. XX asr boshida "zamonaviy xoreografiya" tushunchasining vujudga kelishi, uning badiiy-estetik tamoyillari. Baletmeysterlar, xoreograflar, balet artistlari xaqida monografiyalar, ijodiy portretlar nashr etilishi.

Jahon va rus balet san'ati tarixi, nazariyasi va amaliyotiga bag'ishlangan ilmiy tadqiqotlar yaratilishi. B.Asafev, YE.Slonimskiy, I.Sollertinskiy, YE.Baxrushin, P.Gusev, L.Blok, V.Gayevskiy, B.Lvov-Anlxin, N.Elyash, M.Gabovich, V.Vanslov, V.Krasovskaya, P.Karp, V.Chistyakova, YE.Surits kabi baletshunoslarning ilmiy tadqiqotlari.

V.Krasovskayaning rus baleti tarixi bo'yicha fundamental tadqiqotlari. "Rus balet teatri vujudga kelish davridan XIX asr o'rtasigacha" (L.- M.: 1958); "XIX asr ikkinchi yarmida rus balet teatri", (L.-M.: 1963); "XX asr boshida rus balet teatri", (L.:1971-72,1 jild - Xoreograflar, 2 jild - Raqqoslar). Mazkur tadqiqotlarda rus xoreografiyasi taraqqiyotidagi asosiy bosqichlar, uning milliy xususiyatlari nazariy jihatdan atroflicha o'rganib chiqilganligi.

Rossiyada va Yevropa mamlakatlarida balet ensiklopediyalari nashr etilishi.

Sharq mamlakatlari mumtoz raqs san'ati. Hindiston, Xitoy, Yaponiya, arab mamlakatlari, Markaziy Osiyo mamlakatlari raqs san'atining badiiy - estetik xususiyatlari va ifoda vositalari. Raqs san'atida mifologik mavzularning aks ettirilishi. Sharq mamlakatlari balet san'ati.

III. O'zbek xoreografiya san'ati tarixi

Qadimda O'zbekistonda milliy raqs san'atining paydo bo'lishi Surxondaryo, Navoiy, Farg'ona viloyatida qadimgi g'or devorlarida raqs va pantomimaning tasvirlari. Qadimgi raqs san'ati haqidagi yozma manbalar, kitob miniatyuralari, arxeologik qazilmalarda topilgan raqqos va raqqosalarning tasvirlari. Raqqoslarni hayvonlarga taqlidi. Diniy va marosimiy raqslarning paydo bo'lishi.

O'zbek xonandasi, opera artisti, teatr arbobi, o'zbek musiqali teatri asoschilaridan biri Muhitdin Qoriyoqubov hayoti va ijodi. Yusufjon Qiziq Shakarjonov - taniqli o'zbek artisti, raqqosi va aktyori, Farg'ona maktabining mumtoz raqs ijrochisi. Ijodiy faoliyati davomida deyarli barcha xalq san'ati sohasida, davlat qo'g'irchoq teatri, sirk, qiziqchilik, musiqa, raqs yo'nalishlarida samarali ijodi. Usta Olim Komilov - buyuk doirachi, nog'orachi.

Tamaraxonim - ajoyib raqqosa, qo'shiqchi. Etnografik ansamblida Muhiddin Qori Yoqubov bilan birgalikda konsertdagi faoliyati. Parijda jahon ko'rgazmasi. Sharq marvaridi.

Mukarrama Turg'unboyeva - Usta Olim Komilov va Tamaraxonimlarning shogirdi va izdoshi. Farg'ona raqs maktabining asoschisi. Ijodiy faoliyat yo'li, mohirlik. Birinchi xoreografik qadamlar. "Paxta", "Pilla" - ommaviy raqslarini yaratish. "Bahor" ansamblini yaratish va uning ijod yo'li.

Isohor Oqilovning ijrochilik va baletmeysterlik ijodiyoti. Buxoro raqs maktabining asoschisi. O'zbekiston baletmeysterlari ijodida milliy xalq raqslarining tutgan roli. Professional baletmeysterlar qatori intensiv ijod yo'lini boshlagani, xilma-xil raqslar sahnalashtirgani va o'zbek raqs san'atiga qimmatli hissa qo'shgani.

Roziya Karimova - o'zbek balet aktrisasi, raqqosa, baletmeyster va xoreograf. Samarqanddagi O'zbek Davlat musiqali drama teatri studiyasida ta'limi, faoliyatini boshlagani va lirik raqslar bilan bir qatorda dramatik rollarni ham ijro etganligi. Nazariyotchi olim. Qunduz Mirkarimovanning ijodiy faoliyati, Moskva shahrining Katta teatr qoshida xoreografiya bilim yurti o'quvchisi.

O'zbek balet maktabining shakllanishi. Balet studiyasi maktabining ochilishi. Rossiya balet maktabi vakillari Yevgeniya Obuxova, Nikolay Yegorov, Vera

Gubskaya, Valentina Viltzak, Pavel Yarkinlarning ijodiy faoliyati va O'zbekistonda balet san'ati shakllanishiga qo'shgan hissasi. Balet studiyasi asosida balet maktabining ochilishi. Balet maktabining birinchi qaldirg'ochlari.

Xalq artisti Bernora Koriyeva ijro etgan rol - san'ati, hayoti, ijodiy izlanishi, g'oyat iste'dodli aktrisa dunyoqarashi va jo'shqin xarakterini aniq aksi. Galiya Izmaylova zamonaviy o'zbek xoreografiya san'atining yorqin namoyondasi sifatida, milliy va yevropa mumtoz an'analarini chuqur egallagan, o'zining iqtidori, yuqori ijrochilik mahorati bilan o'zgacha ijodiy maktab tashkil qilishi. Gulnora Mavayeva opera teatrida, ustoz san'atkor Mukarrama Turg'unboyevadan o'zbek raqs san'atining nozik sirlarini o'rganishi, Usta Olim Komilov, Tamaraxonimlarning qimmatli maslahatlari, Halima Nosirova va Saodat Qobulovalardan so'z san'ati sehrini mukammal egallay olishi.

Alisher Navoiy nomidagi Davlat akademik Katta teatrning yaratilish tarixi. Toshkentda musiqali teatrning 1923-yilda tashkil etilganligi. 1948-yil 26-martda teatrga Alisher Navoiy nomi, 1959-yil 11-iyunda teatrga Akademik maqomi, 1966-yilda teatr nomiga "Katta" maqomi berilgan. Hozirgi vaqtda Alisher Navoiy nomidagi O'zbekiston davlat akademik Katta teatri deb yuritilishi. Teatr tashkilotchi va ijodkorlari. O'zbekiston Xalq artisti Razzoq Xamroyev qizi Guli Xamrayeva balet artistkasi va pedagog. Uning ijodiy yo'li Alisher Navoiy nomli opera va balet teatri bilan bog'liqligi. O'zbek milliy baletidagi o'rni.

O'zbekiston baletshunosligi - O'zbekiston hududida qadim zamonlardan raqs san'atining rang-barang turlari keng tarqalganligi haqida bizgacha yetib kelgan bir qator yozma manbalar va tasviriy san'at asarlaridan dalolat berishi.

Amir Temur va temuriylar davrida raqs san'atining rivojlanishi. Saroy solnomalaridagi va chet ellik elchilarning (Ryui Gonsales de Klavixo va b.) kundaliklaridagi xalq sayllari haqida ma'lumotlar.

XIX asr oxiri XX asr boshida, Turkiston o'lkasiga Rossiyadan teatr, muzika, raqs va sirk jamoalarini kelishi, mahalliy tomoshabinlarni Yevropa san'ati namunalari bilan ilk bor tanishtirishi. "Turkiston viloyati gazetasi", "Туркестанские ведомости", "Taraqqiyot", "Sadoi Turkiston" kabi gazetalarda spektakllar va konsert dasturlarining mazmuni, badiiy xususiyatlari, ijrochilik mahorati haqida muxbirlar va mutaxassislar o'z fikr-mulohazalarini bildirishganligi. O'zbekistonda balet tanqidchiligining vujudga kelishi va rivojlanishi.

1928-yil Samarqand shahrida O'zbek davlat musiqa va xoreografiya ilmiy-tadqiqot instituti (Inmuzxoruz) tashkil etilgan (hozirgi kunda O'zR FA San'atshunoslik instituti) tashkil etilishi.

San'atshunoslik institutida teatrshunoslik va muzikashunoslik negizida raqsshunoslik fanining vujudga kelishi. I.Baxta, A.Troitskaya, M.Raxmonov, L.Avdeyeva, R.Karimova, M.Qodirov, M.Isroilovlarning ilmiy tadqiqotlari.

L.Avdeyevaning o'zbek xoreografiyasi tarixi haqidagi tadqiqotlari. M.Turg'unboyeva, G.Izmaylova, B.Kariyeva ijodiy portretlari (monografiyalar). R.Karimovanning "Ферганский танец", "Харезмский танец", "Бухарский танец" nomli tadqiqotlarida o'zbek raqs maktablarining o'ziga xos xususiyatlarini chuqur o'rganilishi. V.Shapkunovanning "O'zbek baletining muzikali dramaturgiyasi" dissertatsiyasi. G.Xamrayevaning o'zbek raqsida milliy obraz haqidagi tadqiqoti.

Balet va raqs san'atini yanada rivojlanishiga bag'ishlangan O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmonlari va Qarorlari. Balet tanqidchiligining dolzarb masalalari.

ADABIYOTLAR

I. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti farmonlari va qarorlari, Vazirlar Mahkamasining qarorlari.

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekistonda milliy raqs va xoreografiya san'atini rivojlantirish to'g'risida"gi Farmoni, 1997-yil 8-yanvar O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining Axborotnomasi 1997- yil. 1-son, 26-28 betlar.

2. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining "2010-2020-yillarda nomoddiy madaniy meros obyektlarini muhofaza qilish, asrash, targ'ib qilish va ulardan foydalanish Davlat dasturi"ni tasdiqlash to'g'risida 222-sonli Qarori. 2010-yil oktabr.

3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 7-fevraldagi "O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha Harakatlar strategiyasi to'g'risida"gi PF-4947-son Farmoni.

4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Madaniyat va san'at sohasini yanada rivojlantirish va takomillashtirishga doir chora-tadbirlar to'g'risida" gi Qarori. 2017-yil 31-may PQ-3022.

5. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 15-fevraldagi PF-4956-sonli "Madaniyat va sport sohasida boshqaruv tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Farmoni.

6. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 28-noyabrdagi "O'zbekiston Respublikasi milliy madaniyatini yanada rivojlantirish Konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi Farmoni.

7. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 4-fevraldagi PQ-4585-sonli "Raqs san'ati sohasida yuqori malakali kadrlar tayyorlash tizimini tubdan

takomillashtirish va ilmiy salohiyatni yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida" Qarori.

8. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 28-sentabrdagi "Lazgi" xalqaro raqs festivalini tashkil etish va o'tkazish to'g'risida"gi Qarori.

9. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2021-yil 22-yanvardagi "O'zbekiston davlat xoreografiya akademiyasining Urganch filialining tashkil etish to'g'risida"gi Qarori.

10. "Madaniy faoliyat va madaniyat tashkilotlari to'g'risida" O'zbekiston Respublikasi Qonuni, 20.01.2021.

II. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti asarlari

1. SH.M.Mirziyoyev Erkin va farovon demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz -T.: O'zbekiston. 2016.

2. SH.M.Mirziyoyev Buyuk kelajagimizni mard va olijanob halqimiz bilan birga quramiz -T.: O'zbekiston. 2017.

3. SH.M.Mirziyoyev Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi -T.: O'zbekiston. 2017.

4. SH.M.Mirziyoyev Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik - har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak. T.: O'zbekiston. 2017.

5. SH.M.Mirziyoyev Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz. 1-jild. T.: O'zbekiston. 2018.

6. SH.M.Mirziyoyev Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy bahodir. 2-jild. T.: O'zbekiston. 2018.

7. SH.M.Mirziyoyev Bilimli avlod - buyuk kelajakning, tadbirkor xalq - farovon hayotning, do'stona hamkorlik esa taraqqiyotning kafolatidir. T.: O'zbekiston. 2018.

8. SH.M.Mirziyoyev Niyati ulug' xalqning ishi ham ulug', hayoti yorug' va kelajagi farovon bo'ladi. 3 jild. T.: O'zbekiston. 2019.

9. SH.M.Mirziyoyev Milliy tiklanishdan – milliy yuksalish sari. 4 jild. T.: O'zbekiston. 2020.
10. SH.M.Mirziyoyev Yangi O'zbekiston demokratik o'zgarishlar, keng imkoniyatlar va amaliy ishlar mamlakatiga aylanmoqda. T.: O'qituvchi. 2021.
11. SH.M.Mirziyoyev Tadbirkorlikni jadal va yanada keng rivojlantirish uchun barcha sharoitlarni yaratish - eng muhim vazifamizdir. T.: O'qituvchi. 2021.
12. SH.M.Mirziyoyev. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning Oliy Majlisga Murojaatnomasi. T.: O'zbekiston. 2021.
13. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning Birlashgan Millatlar Tashkiloti Bosh Assambleyasi 75-sessiyasida so'zlagan nutqini o'rganish va keng jamoatchilik o'rtasida targ'ib qilish bo'yicha o'quv qo'llanma. T.: Ma'naviyat. 2021.
14. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning Oliy Majlisga va O'zbekiston xalqiga murojaatnomasida iqtisodiy islohotlarni izchil davom ettirish asosida 2021 yilda strategik maqsadlarga erishish yuzasidan amalga oshiriladigan ustuvor yo'nalishlarni keng jamoatchilik orasida targ'ib qilish bo'yicha ilmiy-ommabop risola. T.: Ma'naviyat. 2021.
15. SH.M.Mirziyoyev Inson qadri, uning huquq va erkinliklari, qonuniy manfaatlari uchun. T.: O'zbekiston. 2022.
16. S.Iskandarov Yangi O'zbekiston me'mori (Prezident Shavkat Mirziyoyevning siyosiy portretiga chizgilar). T.: Yangi kitob, 2022.
17. SH.M.Mirziyoyev Yangi O'zbekistonda erkin va farovon yashaylik. 5 jild. T.: O'zbekiston. 2023.
18. SH.M.Mirziyoyev Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi asosida demokratik islohotlar yo'lini qat'iy davom ettiramiz. 6 jild. T.: O'zbekiston. 2023.

Asosiy adabiyotlar

1. В.Е.Светлов Современный балет. Москва: 1911.
2. Е.И.Слонимский Драматургия балетного театра 19 века. Москва: Искусство, 1977.
3. L.A.Avdeyeva Mukaramma Turg'unboyeva raqsi - T.: G'ofur G'ulom nomidagi adabiyot va san'at nashriyoti, 1989.
4. L.A.Avdeyeva O'zbek milliy raqsi tarixidan - T.: M.Turg'unboyeva nomidagi "O'zbekraqs" milliy raqs birlashmasi, 2001.
5. L.A.Avdeyeva, M.X.Qodirov, Y.A.Ismatova "Tanovar" raqslari. - T.: G'afur G'ulom nomidagi adabiyot va san'at nashriyoti, 2002.
6. L.A.Avdeyeva O'zbekiston raqs san'ati. -T.: GIXL, 1966.
7. M.R.Rahmonov O'zbek teatri tarixi (XVIII asrdan XX asr avvaligacha o'zbek teatr madaniyatining taraqqiyot yo'llari). Toshkent, 1968.
8. M.R.Rahmonov O'zbek teatri qadimiy zamonlardan XVIII asrga qadar. Toshkent, 1975.
9. L.A.Avdeyeva Балет Узбекистана. Ташкент: Изд-во им. Г.Гуляма, 1973.
10. L.A.Avdeyeva Мухитдин Кари-Якубов. Т.:Издательство литературы и искусства имени Гафура Гуляма, 1984.
11. Балет. Энциклопедия. Москва: Советская энциклопедия, 1981.
12. Е.А.Бахрушин История русского балета. Москва: Просвещение, 1965.
13. Н.Н.Вашкевич История хореографии всех веков и народов. Москва: Лен, 2016.
14. А.Л.Волинский Книга ликований. Москва: 1925.

15. Б.Р.Кариева, Ф.М.Ашрафи Большой театр Узбекистана. Ташкент: Санъат, 2003.
16. П.М.Карп О балете. Москва: Планета музыки, 2021.
17. В.Н.Красовская Западноевропейский балетный театр. Очерки истории. Ленинград: Искусство, 1979.
18. В.М.Красовская Русский балетный театр начала XX века. В 2-х т. Ленинград: Искусство, 1971.
19. В.М.Красовская История русского балета. Ленинград: Искусство, 1978.
20. Т.Н.Левая Двадцатый век в зеркале русской музыки. Санкт-Петербург: Издательство имени Н.И.Новикова, 2017.
21. С.Лифар Дягилев и с Дягилевим. Москва: Вагриус, 2005.
22. А.Левинсон Старый и новый балет. Мастера балета. Москва: Планета музыки, 2022.
23. Ф.В.Лопухов В глубь хореографии. Москва: Фолиум, 2003.
24. И.И.Соллертинский Статьи о балете. Москва: Музыка, 1975.
25. Хореографическое искусство. Справочник. Москва: Искусство, 2005.
26. O'zbekiston san'ati. 1991 - 2001. T.: Sharq. 2001.
27. U.Shokirov, F.Ashrafiy, I.Shokirova O'zbekiston madaniyati namoyandalari. T.: Abdulla Qodiriy nomidagi xalq merosi nashriyoti, 2001.
28. L.A.Авдеева Из истории узбекской национальной хореографии. Ташкент: 2001.
29. М.М.Фокин Против течения. Москва: Планета музыки, 2020.
30. G.Matyobubova Ofati jon lazgi. T.: 2018.

31. M.A.Muxamedova Jahon va o'zbek xoreografiya san'ati tarixi. T.: Navro'z, 2021.
32. K.S.Sagatov, M.A.Muxamedova O'zbekiston madaniyati va san'ati fidoyilari. T.: Navro'z, 2019.
33. P.I.Tashkenbayev Balet tanqidchiligi tarixi. T.: 2021-y11
34. Sh.Xudoynazarova O'zbek xoreografiya san'ati namunalari.Toshkent-2023
"Fan Ziyosi"
35. Shahzoda Xudoynazarova Imkoniyati cheklangan o'quvchilarning tayanch harakatlarini xoreografiya san'ati orqali rivojlantirish Toshkent-2024
36. Gulasal Usmanova Mustaqillik davri o'zbek raqs san'atining rivojlanish tamoyillari Toshkent-2024